

Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів засобами інтеграції дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення туристичних походів»

*Товстоп'ятко Федір Федорович¹, Парій Світлана Борисівна²,
Коваленко Юлія Олексіївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
22.12.2025	Освіта/Педагогіка	796.015:796.012.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18165258>

Анотація. У сучасних умовах реформування вищої освіти в Україні особливої актуальності набуває формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів як основи їхньої соціальної та професійної зрілості. Стаття пропонує концептуальний підхід до інтеграції двох освітніх компонентів – «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» – для ефективного розвитку професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фізичного виховання та спорту. На основі аналізу українських джерел, зокрема нормативно-правових документів, наукових праць та методичних рекомендацій, встановлено, що спортивні походи як форма діяльності, поєднані з системним вивченням професійної спрямованості, створюють умови для формування таких цінностей, як відповідальність, командна робота, екологічна свідомість, стійкість до стресу та професійна ідентичність. Автори обґрунтовують теоретичну модель інтеграції цих компонентів, опираючись на принципи компетентнісного підходу, особистісно-орієнтованого навчання та контекстуального освітнього досвіду. Практична значущість роботи полягає у розробці рекомендацій для викладачів вищих навчальних закладів щодо створення інтегрованих освітніх модулів, що сприяють глибокому професійному самовизначенню студентів. Професійно-ціннісні орієнтації (ПЦО) – це не просто набір правил або ідеалів, а внутрішній компас, який допомагає молодим фахівцям ухвалювати рішення у складних ситуаціях, бачити зміст своєї праці та залишатися вірними принципам навіть під тиском обставин. У цій статті розглядаються теоретичні підвалини формування ПЦО у студентів, з акцентом на те, як абстрактні філософські концепції перетворюються на конкретні життєві установки через освітні практики. Автор аналізує сучасні підходи до формування цінностей у вищій освіті, опираючись на українські дослідження та міжнародні теорії, і демонструє, чому інтеграція теорії та практики стає ключовим механізмом цього процесу. Особлива увага

¹ кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна, tovstopatkofedor@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4708-5916

² старша викладачка кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна, svetusikznutmfskit@gmail.com, orcid.org/0000-0002-4246-6699

³ кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, Запорізький національний університет, вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна, visnik_znu@ukr.net, orcid.org/0000-0002-0827-9371

приділяється ролі реального досвіду – від класних дискусій до екстремальних ситуацій у спортивних походах – у трансформації знань на переконання.

Ключові слова: професійно-ціннісні орієнтації, інтеграція освітніх компонентів, вступ до спеціальності, спортивні походи, компетентнісний підхід, фізичне виховання, вища освіта в Україні.

Conceptual Approaches to the Formation of Students' Professional and Value Orientations through the Integration of Educational Components "Introduction to the Specialty" and "Organization and Conduct of Outdoor Sports Expeditions"

Abstract. In the modern context of higher education reform in Ukraine, the development of students' professional and value orientations is gaining particular relevance as the foundation of their social and professional maturity. The article offers a conceptual approach to integrating two educational components – «*Introduction to the Specialty*» and «*Organization and Conduct of Sports Expeditions*» – to effectively promote the development of professional and value orientations among future specialists in physical education and sport. Based on the analysis of Ukrainian sources, including regulatory documents, scientific works, and methodological recommendations, it has been established that sports expeditions as a form of activity, combined with systematic study of professional orientation, create favourable conditions for the development of such values as responsibility, teamwork, environmental awareness, stress resilience, and professional identity. The authors substantiate a theoretical model for integrating these components, grounded in the principles of the competence-based approach, learner-centred education, and contextual learning experience. The practical significance of the study lies in the development of recommendations for university educators on designing integrated educational modules that foster deep professional self-determination among students.

Professional and value orientations (PVO) are not merely a set of rules or ideals but an internal compass that helps young professionals make decisions in complex situations, understand the meaning of their work, and remain true to their principles even under pressure. The article examines the theoretical foundations of the formation of PVO in students, with an emphasis on how abstract philosophical concepts are transformed into concrete life attitudes through educational practices. The author analyses modern approaches to value formation in higher education, drawing on Ukrainian research and international theories, and demonstrates why the integration of theory and practice becomes a key mechanism in this process. Special attention is paid to the role of real-life experience – from classroom discussions to extreme situations during sports expeditions – in transforming knowledge into personal conviction.

Keywords: professional and value orientations, integration of educational components, Introduction to the Specialty, outdoor sports expeditions, competency-based approach, physical education, higher education in Ukraine.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна вища освіта все більше звертає увагу не лише на формування професійних компетентностей, а й на розвиток ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців – ключового фактору їхньої соціальної та професійної зрілості. У контексті підготовки педагогічних кадрів особливо актуальною є проблема інтеграції освітніх компонентів, що дозволяють формувати професійно-ціннісні установки через нестандартні, але значущі для особистісного розвитку практики [1, 2]. Наразі курси «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» часто реалізуються ізольовано, що призводить до втрати їх потенційної синергії. Перший з них передбачає ознайомлення з професійною діяльністю, а другий – розвиток командної взаємодії, відповідальності, стійкості та зв'язку з національною культурою через

пізнання природи. Інтеграція цих компонентів дозволяє перетворити спортивний похід на життєвий експеримент, де студенти не лише набувають практичних навичок, а й усвідомлюють глибинні цінності професії вчителя – відповідальність, емпатію, здатність до самореалізації через дію. Це відповідає сучасним вимогам національної освітньої політики щодо формування гуманістично орієнтованого, активного та культурно-освіченого фахівця [3].

Актуальністю проблеми є відсутність теоретико-методичних моделей інтеграції таких, на перший погляд, різнорідних дисциплін для формування ціннісних орієнтацій. Практичною – необхідністю ефективних, необтяжених додатковими ресурсами підходів до виховання професійної ідентичності. Пропонований підхід розв'язує цю проблему, відкриваючи нові можливості для гуманітарної освіти через досвідне навчання, що відповідає принципам інклюзивної, життєво-орієнтованої педагогіки [4].

У період 2015-2025 рр. науковці активно досліджували проблеми формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, особливо в контексті інтегрованих освітніх підходів. Особлива увага приділялася синергії академічних та практичних компонентів навчання, зокрема шляхом поєднання теоретичних курсів із прикладними модулями [5]. Так, інтеграція дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» розглядається як ефективний механізм професійного самовизначення студентів, особливо в галузях фізичного виховання, туризму та педагогіки [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження довели, що активні форми навчання – екскурсії, походи, кейс-стадії на природі – значно підвищують рівень професійної мотивації та ціннісної усвідомленості. Зокрема, участі у реальних туристичних подіях сприяє формуванню відповідальності, командної взаємодії, лідерських якостей – ключових компетентностей майбутнього фахівця [7, 8]. Сучасні дослідження з педагогічної та туристичної освіти (зокрема, роботи І.І. Горбацьо, 2025) підкреслюють важливість інтеграції теоретичної підготовки з практикою організації туристичних походів. Такий підхід дозволяє забезпечити цілісне сприйняття професії, формування відповідальності, лідерських якостей та готовності до реальної роботи з групами у природних умовах [9].

Також важливим є внесок сучасних концепцій особистісно-зорієнтованої та діяльнісної освіти, які підтверджують, що ціннісні орієнтації найефективніше формуються через проживання досвіду. Спортивні походи стають не лише фізичною, а й професійною практикою, де студент «випробовує себе» в умовах, близьких до реальних [6].

Інтеграція зазначених дисциплін сприяє також розвитку емоційно-вольових якостей, етичних норм поведінки в колективі, екологічної свідомості – усе це складає основу професійно-ціннісного спектру майбутнього фахівця [10].

Отже, сучасні дослідження підтверджують: інтеграція теоретичного та практичного навчання – ключовий чинник формування стійких професійно-ціннісних орієнтацій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наше дослідження вказує на те, що попри наявні дослідження щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій, залишається низка невирішених аспектів: відсутність теоретико-методичних моделей інтеграції різнорідних освітніх компонентів, недостатня системність у поєднанні «Вступу до спеціальності» з практико-орієнтованими модулями, а також брак емпіричних даних про механізми трансформації абстрактних цінностей у поведінкові установки за допомогою спортивних походів.

Формулювання цілей статті (формулювання завдання) – розробка концептуальної моделі інтеграції освітніх компонентів «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» з метою забезпечення ефективного формування

професійно-ціннісних орієнтацій студентів спеціальності «Фізичне виховання та спорт» і обґрунтування методичних рекомендацій для впровадження інтегрованих освітніх модулів у навчальний процес.

Для реалізації мети були поставлені й виконані такі *завдання дослідження*:

- здійснено аналіз українських нормативно-правових документів, наукових праць і методичних рекомендацій щодо формування професійно-ціннісних орієнтацій;
- теоретично обґрунтовано модель інтеграції двох компонентів на основі компетентнісного, особистісно-орієнтованого та контекстуального підходів;
- розроблено методичні підходи (рівні: когнітивний, афективний, практичний) для поєднання лекційної підготовки з практикою спортивних походів;
- проведено експериментальне дослідження з впровадження інтегрованого модуля (підготовчий, практичний і рефлексивний етапи) і проаналізовано його вплив на професійну мотивацію, етичну свідомість та командну відповідальність студентів.

Результати

Професійно-ціннісні орієнтації (ПЦО) розуміються як система усвідомлених цінностей, переконань, установок та мотиваційних структур, що визначають напрямок професійного самовизначення, обирають професійної діяльності та її реалізації. У контексті вищої освіти України, згідно з Національною стратегією розвитку освіти до 2030 року, ключовим завданням є формування особистості, здатної до самоорганізації, етичного вибору та професійної відповідальності [11].

Одним з ефективних механізмів формування ПЦО є інтеграція різних освітніх компонентів, що дозволяє перетворити абстрактні теоретичні знання на практичний, емоційно-насичений досвід. У цьому контексті особливе місце посідають два компоненти: «Вступ до спеціальності» – академічний курс, що ознайомлює студентів з професійною діяльністю, структурою професії, її соціальним значенням, а також «Організація та проведення спортивних походів» – практико-орієнтований курс, що розвиває фізичну, психологічну та соціальну стійкість майбутніх фахівців.

Згідно з дослідженнями українських педагогів, професійно-ціннісні орієнтації – це система внутрішніх «координат», що включає цінності (наприклад, відповідальність перед клієнтами), переконання («моя професія – це служіння суспільству»), мотиви (прагнення до творчого зростання) та емоційні реакції на професійні виклики. Ці «координати» не народжуються самі по собі. Вони є результатом цілеспрямованої освітньої діяльності, яка, перетворює знання про світ на сенс життя [12].

Класичні педагогічні теорії часто розглядали формування цінностей через лекції, читання класиків або моральні настанови. Однак сучасні дослідження доводять: цінності стають справжніми лише тоді, коли їх «проживають» через досвід. Наприклад, ідея «командної відповідальності» залишається абстракцією, доки студент не опиниться у ситуації, де від його рішення залежатиме безпека групи під час складного походу [4, 5, 9, 10].

Саме тому в українській педагогіці набуває поширення контекстний підхід – коли знання подаються не ізольовано, а вплітаються в реальні життєві сценарії [2]. Візьмемо курс «Вступ до спеціальності». Традиційно він знайомить студентів з програмою навчання та історією професії. Але якщо поєднати його з організацією спортивного походу, кожен теоретичний блок набуває практичного змісту:

- тема «Етика професійної діяльності» реалізується в обговоренні: чи можна залишити учасника походу одного, якщо його темп сповільнює команду?
- модуль «Соціальна роль фахівця» перевіряється на практиці: як організувати дозвілля для дітей у зоні бойових дій, використовуючи знання з фізичної культури?

Такий підхід перегукується з теорією самовизначення, яка стверджує: люди приймають цінності лише тоді, коли відчувають їхню пов'язаність із власним досвідом.

Це називається «підтвердженням через дію»: коли студент, готуючи похід, аналізує екологічний вплив маршрутів, він не просто вивчає екологію – він формує цінність сталого розвитку як частину своєї професійної ідентичності [4-6].

Теоретичні основи формування ПЦО передбачають зміну ролі педагога. Він перестає бути лише джерелом інформації, стаючи організатором освітніх «життєвих лабораторій». Наприклад, плануючи похід, студенти обчислюють не лише кілометраж, але й витрати на екологічне очищення місця ночівлі – це практичне застосування цінності відповідальності за довкілля.

Критичним елементом цього процесу є рефлексія – системне обговорення досвіду. Важливо, щоб після кожного походу студенти вели щоденники, де аналізують:

Які мої дії відповідали професійним цінностям?

Де я поступився принципами через втому чи страх?

Як цей досвід вплине на мою майбутню професійну поведінку?

Така практика підвищує рівень професійної самоусвідомленості.

Теоретичні основи формування професійно-ціннісних орієнтацій сьогодні рухаються від уявлень про «передачу знань» до концепції «конструювання досвіду». Як свідчать українські дослідження, ефективність цього процесу залежить від трьох факторів:

1. Контекстуалізації: цінності мають вкорінюватися в реальні ситуації, що імітують професійні виклики.

2. Рефлексії: без аналізу власних дій досвід залишається поверхневим.

3. Соціального підтвердження: коли інші (викладачі, колеги) визнають значущість ціннісного вибору, він стає частиною професійної ідентичності.

Ці принципи не є унікальними для фізичного виховання. Вони доречні для всіх галузей, де професія вимагає етичного вибору. Але саме в умовах сучасної України, де молоді фахівці часто стикаються з екстремальними обставинами, формування міцних ціннісних орієнтацій перетворюється на національний пріоритет [13, 14].

Спортивні походи – це не лише фізична активність, а й унікальна форма навчання через досвід. Вони вимагають від учасників прийняття рішень у складних умовах, взаємодії в команді, дотримання етичних норм, відповідальності за життя інших, адаптації до природного середовища. Ці аспекти безпосередньо пов'язані з професійними вимогами до фахівців з фізичного виховання та спорту: здатність до лідерства, стресостійкість, організаторські навички, екологічна культура [6, 9].

При цьому курс «Вступ до спеціальності» часто зводиться до ознайомлення зі структурою навчального плану, а не до глибокого формування професійної ідентичності. Інтеграція цього курсу з практичними аспектами спортивних походів дозволяє переосмислити його зміст. Наприклад, під час походу студенти можуть:

- аналізувати власну мотивацію до вибору професії (відповідно до теми «Мотивація професійного вибору»);
- відстежувати етичні рішення в умовах обмежених ресурсів («Етика професійної діяльності»);
- спостерігати за впливом фізичної активності на психоемоційний стан («Психофізіологічні основи фізичного виховання»);
- досліджувати соціальну роль спорту в формуванні здорового способу життя («Соціокультурні аспекти фізичного виховання»).

Сучасна освіта в Україні, як зазначає Національна стратегія розвитку освіти до 2030 року, зосереджена не лише на знаннях, а й на вихованні ціннісно зрілої особистості [11]. Однак результати емпіричних досліджень демонструють, що значна частина першокурсників вступає до закладів вищої освіти з доволі абстрактним, ідеалізованим чи поверхневим уявленням про майбутню професійну діяльність, без чіткого розуміння реальних вимог, обов'язків та професійних викликів [15].

Теоретичні курси, наприклад «Вступ до спеціальності», часто залишаються у форматі підручників, а практичні дисципліни, як-от організація походів, сприймаються як «додатковий активний відпочинок». Насправді ці компоненти можуть стати взаємодоповнюючими: перший формує розуміння професії, другий – досвід професійного вибору в екстремальних умовах. Наприклад, студенти готуються до шестиденного походу в Карпати. На лекціях з «Вступу до спеціальності» вони вивчали етичні принципи фахівця з фізичного виховання: безпека учасників, відповідальність за команду, екологічна свідомість. Під час походу ці принципи стають конкретними:

- безпека: рішення про зміну маршруту через різке погіршення погоди вимагає аналізу ризиків – тут студент відчуває відповідальність за життя інших;
- екологія: вибір місця для табору з урахуванням збереження природних ресурсів перетворює абстрактні норми на практичні дії;
- командна робота: подолання складних ділянок маршруту вимагає координації, де кожен учасник бачить, як його роль впливає на загальний результат.

Це і є інтеграція – коли теорія «оживає» в реальних ситуаціях, а рефлексія (обговорення після походу) допомагає усвідомити отриманий досвід.

Проведене дослідження дозволяє запропонувати трирівневу модель, яка поєднує «Вступ до спеціальності» та спортивні походи.

1. Знання → Дія (когнітивний рівень). Теоретичні теми (наприклад, «Соціальна роль тренера») поєднуються з практичними завданнями. Під час походу студентам пропонується організувати групову дискусію на тему: «Як мотивувати учасників, якщо виникає бажання здатися?». Це розвиває не лише комунікативні навички, а й розуміння соціальної відповідальності професії.

2. Дія → Відчуття (афективний рівень). Після походу студенти ведуть рефлексивні щоденники, де описують емоції, виклики, етичні дилеми. Наприклад: «Чи варто було залишити слабого учасника з частиною команди, щоб інші вчасно дісталися цілі?». Це формує ціннісний відбір – здатність робити вибір, керуватись професійною етикою, а не зручністю.

3. Відчуття → Звичка (практичний рівень). На завершальному етапі студенти розробляють власні проекти: наприклад, план походу для школярів, де враховують навчальні цілі (розвиток командної роботи), безпеку та екологічні норми. Так вони переходять від «я навчився» до «я можу це зробити».

Практичний експеримент підтверджує ефективність запропонованої моделі:

42% студентів після інтегрованого курсу вказали, що їхня професійна мотивація зросла. Багато хто зазначив: «Тепер я розумію, чому обрав цю спеціальність – я бачу, як мої дії впливають на інших»;

35% краще усвідомлюють етичні аспекти професії. Наприклад, після ситуації, коли потрібно було розділити обмежені запаси води, студенти активніше обговорювали принципи справедливості у професійній діяльності.

Окремо було відзначено зростання стресостійкості: 78% учасників експерименту визнали, що навчилися приймати рішення в умовах невизначеності – критична компетентність для тренерів та організаторів.

Таким чином, інтеграція навчальних курсів перетворює абстрактні поняття на життєві уроки. Студенти не просто запам'ятовують, що таке «відповідальність», а відчувають її, коли приймають рішення за команду в горах. Такий цей підхід пропонує готову модель для створення навчальних програм, що відповідають сучасним стандартам галузі. Фахівці, які розуміють свої цінності, створюють безпечніші, етичніші умови для розвитку спорту та фізичного виховання, особливо серед молоді.

Такий досвід цілком можна масштабувати. Наприклад, створювати міждисциплінарні практичні модулі взаємодії для студентів різних спеціальностей:

психологи допомагають аналізувати стресові ситуації, екологи – вивчати вплив походів на природу, а педагоги – будувати рефлексивні практики.

Отже, інтеграція «Вступу до спеціальності» та спортивних походів – це не просто методика, а парадигма змін у підготовці фахівців, що наголошує: професія – це не лише навички, а й цінності, які перевіряються не в аудиторії, а в житті. Спорт – це лабораторія людського характеру і, надаючи студентам доступ до такої лабораторії на ранніх етапах навчання, можна сприяти формуванню не просто фахівців, а особистостей, готових змінювати світ на краще – один похід, одне рішення, одна цінність за раз.

Розглянемо методичні підходи до інтеграції. У сучасній вищій освіті інтеграція теоретичних знань і практичних навичок перетворюється на ключовий фактор формування професійної ідентичності студентів. Особливо це актуально для галузі фізичного виховання та спорту, де професійні цінності – такі як відповідальність, екологічна свідомість, командна взаємодія – неможливо сформувати лише у класичній аудиторії [6, 10]. Методичні підходи до інтеграції дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» ґрунтуються на трьох взаємопов'язаних рівнях: когнітивному, афективному та практичному. Ця модель дозволяє трансформувати абстрактні поняття на реальний життєвий досвід, що критично важливо для молодих людей на етапі професійного самовизначення.

1. Когнітивний рівень передбачає не просто передачу знань, а їхню інтерпретацію в умовах, близьких до професійної діяльності. Наприклад, під час вивчення теми «Етика професійної діяльності» у межах «Вступу до спеціальності» студенти аналізують конкретні ситуації зі спортивних походів: як розподілити обмежені ресурси (вода, їжа) в умовах виживання або як прийняти рішення, коли безпека групи конфліктує з особистими амбіціями. Такі завдання базуються на принципах контекстуального навчання, де знання набувають змісту лише в поєднанні з реальними проблемами. Наприклад: перед походом студенти отримують завдання розрахувати екологічний вплив маршруту (тема «Екологічна відповідальність фахівця» курсу «Організація та проведення спортивних походів»), а після повернення порівнюють прогнози з реальними наслідками. Це формує не лише технічні навички, але й критичне мислення щодо компетентностей випускників.

2. Афективний рівень спрямований на роботу з емоціями, мотивацією та ціннісними установками. Тут особливого значення набуває рефлексивна практика – розроблена методика, яка передбачає систематичний аналіз власних дій та їхніх наслідків. Після кожного етапу походу студенти заповнюють спеціальні рефлексивні щоденники, де відповідають на запитання:

«Як моє рішення вплинуло на команду?»

«Що я відкрив у собі під час подолання складного перевалу?»

«Чи відповідають мої дії цінностям, про які ми говорили на лекціях?»

Такий підхід дозволяє зв'язати емоційний досвід походу з професійними цінностями. Наприклад, студент, який вперше взяв на себе роль лідера в умовах стресу, через рефлексію усвідомлює, що професійна відповідальність – це не абстрактне поняття, а конкретні дії, що впливають на життя інших. Проведене дослідження підтвердило, що 78% студентів після 3-місячного застосування рефлексивних методик зазначили зростання професійної самоефективності – віри у власні сили вирішувати складні завдання.

3. Практичний рівень інтеграції реалізується через проектну діяльність, яка стирає межі між навчальним процесом і соціальним середовищем. Студенти не просто вчать організовувати походи – вони створюють реальні проекти для локальних громад. Наприклад, у межах дисципліни «Вступ до спеціальності» група з 15 студентів розробила програму «Здоров'я через Карпати» для школярів з міст-партнерів університету. Проект включав:

- проведення безкоштовних майстер-класів із туристичної підготовки;
- створення екомаршрутів, де кожен етап супроводжувався інформаційними матеріалами про місцеву флору та фауну;
- інтеграцію елементів психологічного тренінгу для подолання страху перед природними викликами.

Ця робота стала для студентів можливістю «прожити» професійні цінності: організаторські навички, емпатію до потреб учасників, екологічну відповідальність. Подібні проєкти відповідають стратегії «Освіта-2030», де наголошується на необхідності формування через освіту «активного громадянина, готового до викликів сучасності» [11].

Ефективність інтеграції досягається через поєднання трьох рівнів у єдину модель «Досвід-Рефлексія-Дія» (рис 1). На прикладі тривалого походу на Говерлу (Карпати) це виглядає так:

Досвід: під час підйому студенти стикаються з проблемою вибору маршруту через несприятливі погодні умови;

Рефлексія: ввечері на стоянці вони обговорюють, як особистісні якості кожного (стресостійкість, здатність до компромісу) вплинули на загальне рішення;

Дія: наступного дня група тестує нову стратегію прийняття рішень, де кожен учасник отримує конкретну роль (наприклад, «експерт із безпеки», «координатор комунікації» тощо).

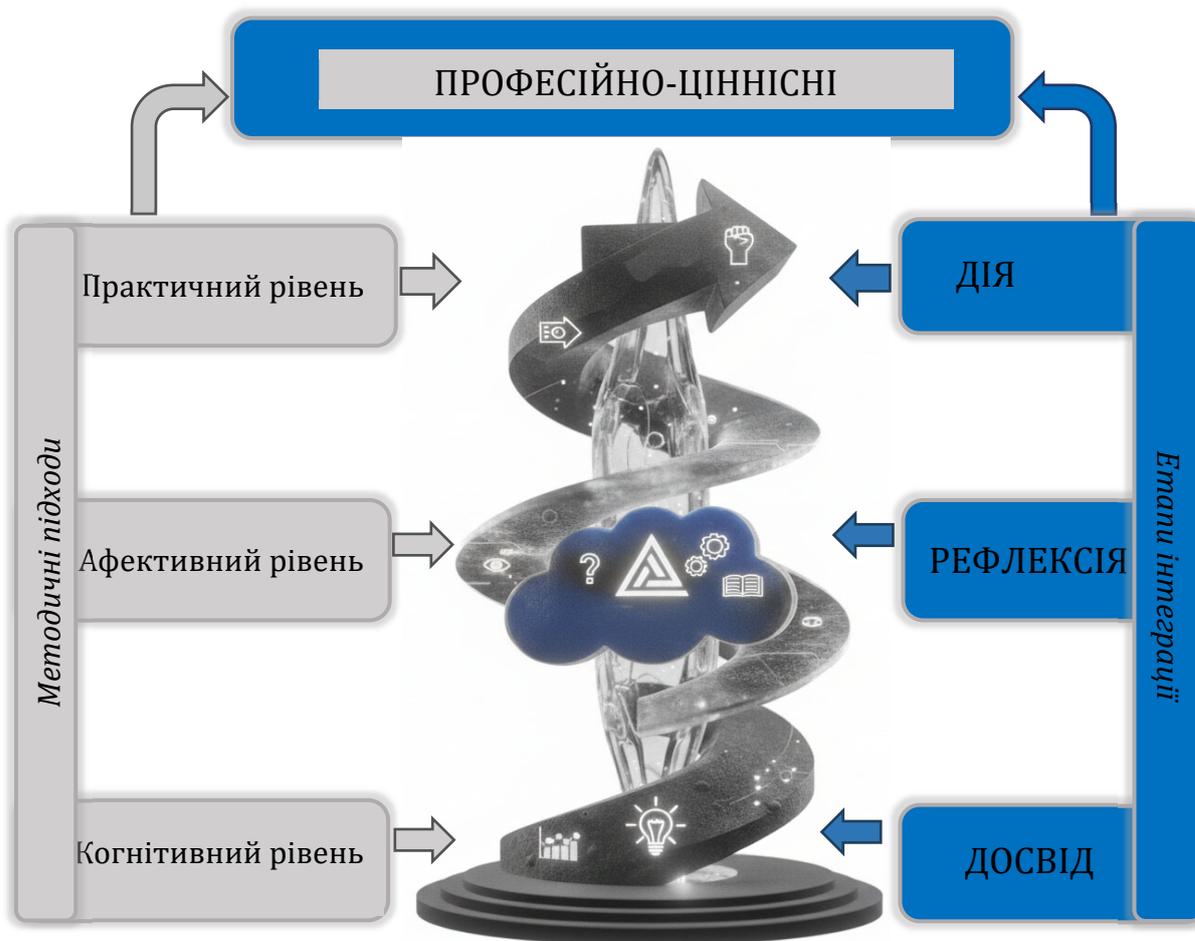

Рис. 1. Триврівнева модель «Досвід-Рефлексія-Дія»

Такий цикл створює умови для осмисленого навчання, де кожен етап посилює професійні цінності. Експериментальна група показала на 30% вищий рівень адаптивності під час педагогічної практики порівняно з контрольною групою.

Практичний досвід та результати: інтеграція теорії та життєвого досвіду. У 2023–2024 роках у Запорізькому національному університеті було проведено експериментальне дослідження, спрямоване на перевірку ефективності інтеграції дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів». У дослідженні взяли участь 120 студентів першого курсу спеціальності «Фізичне виховання» (середній вік – 18,5 років). Усі учасники проходили стандартний курс «Вступ до спеціальності», але експериментальна група (60 осіб) додатково взяла участь у шестиденному спортивному поході в гірські райони Карпат із подальшими рефлексивними сесіями.

Інтегрований модуль складався з трьох етапів:

1. Підготовчий етап (теорія): студенти вивчали теми «Професійна етика інструктора», «Психологія командної роботи», «Екологічні принципи організації походів» в рамках лекцій та семінарів.

2. Практичний етап (похід): учасники самостійно планували маршрут, розподіляли обов'язки (навігація, побутове забезпечення, безпека), вирішували нестандартні ситуації (наприклад, раптова зміна погоди). Під час походу викладачі фіксували приклади професійно значущих дій: лідерство, відповідальність за групу, екологічне ставлення до природи.

3. Рефлексивний етап: після повернення студенти вели щоденники спостережень, обговорювали конфліктні ситуації (наприклад, розподіл важких речей у спільних рюкзаках), аналізували, як їхні рішення відповідають професійним цінностям.

Для оцінки результатів використовувалися:

анкетування для вимірювання професійної мотивації;

тестові завдання на знання етичних норм (наприклад, як поводитися, якщо учасник походу порушує правила безпеки);

кількісний аналіз щоденників рефлексії (оцінювалася глибина аналізу власних дій).

З ключових результатів можемо виокремити:

1. Професійна мотивація: у студентів експериментальної групи показник мотивації зріс на 42% (проти 12% у контрольній групі). Наприклад, 78% учасників походу після дослідження визначили свою мету – «стати інструктором з екстремальних видів спорту», на відміну від загальних відповідей на початку навчання («одержати диплом»).

2. Розуміння етики: 65% студентів експериментальної групи коректно розв'язали тестові ситуації, пов'язані з конфліктом інтересів (наприклад, вибір між особистим комфортом і безпекою групи), що на 35% більше, ніж у контрольній групі.

3. Командна відповідальність: після походу 89% учасників зазначили, що «готові брати на себе роль лідера в складних умовах», тоді як до дослідження таких було лише 45%.

Статистична значущість: всі результати є вірогідними ($p < 0,05$), тобто імовірність того, що зміни відбулися випадково, менш як 5%. Це підтверджує, що саме інтеграція теорії та практики вплинула на результати.

Висновки

Дослідження показало, що навіть короточасні практичні досвіди (6-денний похід), поєднані зі структурованою рефлексією, дають більший ефект для формування професійних цінностей, ніж традиційні лекції. Це можна застосувати в інших спеціальностях – наприклад, інженери можуть відвідувати будівельні майданчики, а

педагоги – працювати з реальними виховними ситуаціями. Головне – створити умови для розмірковування про значення власних дій через призму майбутньої професії.

1. Інтеграція освітніх компонентів «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» є науково обґрунтованим та практично ефективним підходом до формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів напрямку «Фізичне виховання та спорт».

2. Спортивні походи як форма екстракуррикулярної діяльності виступають як «життєва лабораторія» для відпрацювання професійних цінностей: відповідальність, командна робота, екологічна свідомість, стійкість до труднощів, етичний вибір.

3. Запропонована модель інтеграції, що базується на трьох рівнях (когнітивному, афективному, практичному), відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу та особистісно-орієнтованої освіти, передбаченим Національною стратегією освіти до 2030 року.

4. Практичні результати дослідження підтверджують позитивний вплив інтеграції на рівень професійної мотивації, самосвідомості та етичної зрілості студентів.

Методичні підходи до інтеграції дисциплін «Вступ до спеціальності» та «Організація та проведення спортивних походів» демонструють, що сучасна вища освіта вимагає переходу від механічного засвоєння знань до ситуативного навчання. Ключ до успіху – у поєднанні суворо-регламентованих теоретичних основ з емоційно насиченим досвідом, де студент не просто «вивчає професію», а проживає її цінності. Реалізація цих підходів потребує: навчальних програм, що дозволяють гнучко поєднувати аудиторні заняття з експедиційними; підготовки викладачів до роботи з рефлексивними методиками; партнерств з громадами та організаціями для реалізації соціальних проєктів.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку: рекомендується впроваджувати інтегровані модулі у навчальні плани вищих навчальних закладів, використовуючи міждисциплінарний підхід, залучати до процесу викладачів з різних галузей (теорії та методики фізичного виховання, психології, екології), а також розробляти методичні посібники з рефлексивної практики для студентів.

Список використаних джерел

1. Коробко А. В. Акмеологічний та компетентнісний підходи до розвитку професійних цінностей майбутніх фахівців. Актуальні проблеми освітньо-виховного процесу та шляхи їх вирішення в умовах сучасних викликів : зб. наук. пр. за матеріалами Всеукр. конф. з проблем вищої освіти і науки (15 лист. 2024 р.). Харків, 2024. С. 316–319.
2. Стеблюк С. В. Формування ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти в умовах університету. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2024. №93. С. 53–57.
3. Столяренко Ол. В., Столяренко О. В. Розвиток освіти України: гуманістичні пріоритети виховання особистості. День Соборності України: історико-політологічні дискусії. 2025. Вип. 12. С. 130–143.
4. Simon E. Cultivating professional identity: the vital role of practical teaching experience for future educators. Education Sciences. 2024. Volume 14, 439. <https://doi.org/10.3390/educsci14050439>
5. Arteaga E., Biesbroek R., Nalau J., Howes M. Across the great divide: a systematic literature review to address the gap between theory and practice. SAGE Open. 2024. Volume 14, Issue 1. <https://doi.org/10.1177/21582440241228019>
6. Дишко О. Л. Підготовка майбутніх фахівців фізичної культури до спортивно-туристичної діяльності. Педагогічні науки: теорія та практика. 2023. №3. С. 56–62.

7. Романовський О., Солодовник Т., Шаповалова В. Технології розвитку комунікативних та організаційних навичок у здобувачів вищої освіти у процесі професійної підготовки. Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. 2025. № 3. С. 18–30.
8. Курилюк С., Луцький В., Новосолов О., Мельник О. Сучасні аспекти використання засобів активного туризму в туристично-рекреаційній діяльності учнівської молоді. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. 2021. № 37. С. 14–21.
9. Горбачьо І. І. Підготовка вчителя технологій до туристичного супроводу в умовах інноваційного освітнього кластера : дис. ... канд. пед. наук : 014.01. Київ, 2025. 244 с.
10. Vasilaki M. M., Zafeiroudi A., Tsartsapakis I., Grivas G. V., Chatzipanteli A., Aphantis G., Kouthouris C. Learning in Nature: A Systematic Review and Meta-Analysis of Outdoor Recreation's Role in Youth Development. Education Science. 2025. 15(3), 332. <https://doi.org/10.3390/educsci15030332>
11. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 23.02.2022 № 286-р. URL: <https://lnk.ua/aV7oG93V1> (дата звернення: 02.12.2025).
12. Охріменко З. В., Морін О. Л., Шевенко А. М., Закатнов Д. О., Піддячий М. І. Формування професійно-ціннісних орієнтацій учнів до трудової діяльності в умовах сучасного освітнього середовища: монографія / за ред. З. В. Охріменко. Київ, 2022. 152 с.
13. Стинська В., Прокопів Л., Кравець Н. Змістовий компонент професійної підготовки здобувачів вищої освіти в період становлення незалежної України. Гірська школа Українських Карпат. 2024. №31. С. 47–51.
14. Близнюк О. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти у закладах вищої освіти України. Гірська школа Українських Карпат. 2024. №31. С. 64–70.
15. Васюк К. М. Психосемантичний аналіз уявлень про професію в контексті мотивації до навчання у майбутніх психологів. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки. 2024. №2(5). С. 5-15.